
Posvetovanja

---

25. mednarodna konferenca zgodovinarjev delavskega gibanja (ITH)

(Linz, 12. do 16. IX. 1989)

Letošnje 25. jubilejne konference zgodovinarjev delavskega gibanja v Linzu se je udeležilo okrog 150 zgodovinarjev iz vsega sveta, med njimi tudi pet iz Jugoslavije (Franc Rozman, Andrej Studen (Ljubljana), Cvetka Knapić-Krhen (Zagreb), Ilija Hadžibegović, Ibrahim Karabegović (Sarajevo)). Četrstoletni jubilej delovanja ITH je bil primerno počaščen z veličastno otvoritvijo konference v slavnostni dvorani nove mestne hiše v Linzu. Slavnostni govornik, ugledni zgodovinar Eric Hobsbawm (Velika Britanija) je v nagovoru pohvalil petindvajsetletno delovanje mednarodne konference in njen prispevek k zgodovinoписju delavskega gibanja. Hkrati je izrazil upanje, da bodo zgodovinarji s tako uspešnim delom nadaljevali tudi v prihodnosti, seveda z odpiranjem novih pogledov in plodnim pritegovanjem rezultatov drugih družboslovnih znanosti; skratka tudi zgodovinoписje delavskega gibanja naj bi, če se izrazimo v simbolnem pomenu, sledilo »modi«, ki se v našem stoletju konec koncev neprestano in hitro spreminja.

Program jubilejne konference je bil sestavljen iz dveh delov. Prvi del je bil razdeljen na dve temi: a) »druga internacionala v zgodovinoписju mednarodnega delavskega gibanja (1889 do 1914)«, za katero je bilo oddanih 23 referatov in b) »k stoletnici 1. maja«, kjer je s posebnimi referati sodelovalo 5 zgodovinarjev. (Pri prvi temi je z referatom sodeloval tudi Ibrahim Karabegović: Druga internacionala v jugoslovanskem zgodovinoписju in marksistični literaturi s posebnim ozirom na Bosno in Hercegovino.) Tema drugega dela konference je imela naslov »delavsko gibanje in tehnološke spremembe kot zgodovinski problem«. Za to temo je oddalo referate 10 zgodovinarjev.

Vse referate so udeleženci konference prejeli že v juniju in juliju. Zaradi velikega števila prispevkov, med katerimi so bili nekateri precej obsežni, je bilo branje referatov na konferenci nemogoče. Zato je problematiko prvega dela, posvečeno stoletnici druge internacionale in prazniku 1. maju, na kratko povzel poljski zgodovinar Feliks Tych, ki je opozoril predvsem na potrebo po revalorizaciji vloge druge internacionale v svetovnem zgodovinoписju, na prikazovanje le-te v novi in mnogo bolj kritični luči,

predvsem pa njenega pomena za delavsko gibanje v času njenega obstoja. Zgodovina druge internacionale namreč ni samo zgodovina neke organizacije, temveč tudi zgodovina delavskega gibanja v najširšem smislu.

Nato so se k diskusiji, ki je potekala v treh jezikih (nemščina, angleščina in francoščina), prijavili številni udeleženci srečanja. Velika večina se je strinjala z mnenjem Feliksa Tycha. Marek Waldenberg (Poljska) je poudaril, da je potrebno drugo internacionalo v zgodovinisju rehabilitirati, novo osvetlitev pa si zaslužita predvsem pojem oportunitizem in problematika nacionalnega vprašanja, do katerega druga internacionala ni imela pravega razumevanja. René Gallisot (Francija) je poleg nacionalne problematike izpostavil tudi vprašanje kolonializma in temo utopij v zgodovini socializma, ki navsezadnje tudi pripadajo civilizacijski in kulturni epohi človeštva. Feliks Tych je k temu dodal, da nikakor ne smemo spregledati poraza druge internacionale, povezanega z začetkom prve svetovne vojne, saj je spregledovanje takratnih stališč v njih vrstah za zgodovinisje že zaradi duhovne panorame 20. stoletja popolnoma nemogoče.

Diskusija se seveda ni mogla izogniti sovjetskemu zgodovinisju. Moše Miškin-sky (Izrael) je opozoril predvsem na dva problema. 1.) V Sovjetski zvezi naj bi prišlo do revizije nekaterih interpretacij zgodovine druge internacionale, ki so bile podvržene vplivom uradne ideologije. Kljub temu, da se je na področju tovrstnih raziskav predvsem v zadnjem času že storilo nekaj naprednejših korakov, ostajajo sovjetske interpretacije še vedno precej enostranske in nepopolne. 2.) Zgodovine druge internacionale v sovjetskem zgodovinisju pa ni mogoče revidirati, ne da bi spremenili tudi zgodovino kominterne.

K pripombam Miškinskega se je najbolj tehtno odzval Igor Krivoguz (Sovjetska zveza), ki je priznal nekatere napake sovjetskega zgodovinisja, hkrati pa je opozoril, da je s perestrojko tudi v Sovjetski zvezi za zgodovinarje zapihal nov, ugodnejši veter. Dejal je, da je končno tudi pri njih napočil čas, ko ima zgodovinar možnost svobodno vstopiti v arhive in pisati o drugi internacionali v luči arhivskega gradiva.

Feliks Tych je ob zaključku diskusije o drugi internacionali v mednarodnem zgodovinisju poudaril, da je prišlo do pomembnih premikov predvsem v sovjetski historiografiji in da se je v primerjavi s preteklimi, s pomočjo uradne ideologije precej okleščeni interpretacijami sovjetskega zgodovinisja, perestrojka prvič po petindvajsetih letih začutila tudi v Linzu.

Nadaljevanje diskusije se je naslonilo na posebne referate o zgodovini delavskega praznika, 1. maja. Zelo zanimiva je bila predvsem mlada zgodovinarica Inge Marssolek (ZRN), ki je opozorila zlasti na ideale francoske revolucije, simbolično vlogo pomladi in na spreminjanje prostora praznovanja (gozd - stadion). Opozorila je tudi na ideološko funkcijo praznika, ki jo lahko mehanizmi oblasti spretno in učinkovito izkoriščajo. V času nacionalnega socializma v Nemčiji je bil npr. 1. maj kot delavski praznik pretkan instrument nacistične propagande (ideologije). Po drugi svetovni vojni pa je delitev Nemčije razdelila praznovanje 1. maja v dve veji: a) v NDR je praznik postal stalinističen ritual, medtem ko je b) v ZRN, po mnenju Marssolekove, utopična nara-va praznovanja izginila.

1. maj je bil v okviru zgodovine socialističnega gibanja tako dan praznovanja kot dan boja (npr. zahteve po 8 urnem delavniku). Praznik je tudi zapuščina sprememb v delavskem gibanju, saj so z njim tesno povezani začetki socialističnega gibanja množic, prepojenih s svojevrstno zavestjo - mentaliteto. Dandanes pa je v okviru praznovanja 1. maja prišlo tudi do nekaterih novih gibanj, ki jih nikakor ne smemo spregledati (npr. gibanje za mir in ekološko čisto okolje). Zgodovinar 1. maja pa mora po mnenju Dieterja Fricka (NDR) iskati povezave praznika z religijo, saj si moramo predstavljati, da je bila Evropa na začetku 20. stoletja mnogo bolj verna kot je danes. Hkrati je poudaril, da raziskave zgodovine praznika ni prepovedano prepojititi z izsledki drugih ved, kot sta npr. psihologija in sociologija.

Temu »delavsko gibanje in tehnološke spremembe kot zgodovinski problem« je bilo v okviru konference posvečeno nekoliko manj časa. Bistvene ugotovitve so bile, da so tako starejše kot tudi najnovejše tehnološke spremembe (npr. informatika) vplivale na strukturo in organizacijo proizvodnje ter možnosti zaposlitve v celotnem mednarodnem okviru. Zaradi napredovanja tehnologije se je tudi delavsko gibanje vedno znova znašlo v novem položaju. Zato je po mnenju Jindřicha Voleka (ČSSR) nastala cela vrsta novih in težavnih teoretičnih in političnih problemov, ki jih morajo zgodovinarji opazovati in raziskovati z novimi metodološkimi prijemi.

Prireditelj konference je organiziral tudi zanimivo ekskurzijo po Linzu. Očarala nas je predvsem strokovna podkovanost mladega vodiča, ki nas je popeljal skozi zgodovino linške industrije (železarska, tekstilna, tobačna) in delavskih stanovanjskih naselij, nastalih v 19. in 20. stoletju.

Zaključim lahko, da je bila organizacija konference odlična in da bi lahko služila kot vzgled marsikateri podobni prireditvi. Letos so materiali konference prvič izšli v novi, precej skrajšani obliki. Na občnem zboru ITH leta 1988 je bilo namreč sprejeto, da bo v bodoče uredniški odbor izbral samo nekaj najkvalitetnejših in najbolj značilnih referatov, ki bodo izšli v celoti, ostali pa samo v povzetkih v posebnem zvezku. Določili sta se tudi temi za prihodnje srečanje zgodovinarjev delavskega gibanja v Linzu leta 1990: 1.) »mednarodno sindikalno gibanje v letih neposredno po drugi svetovni vojni« in 2.) »delavsko gibanje - cerkev - religija«.

Andrej Studen

Znanstveno posvetovanje Stradanje Jugoslavena u drugom svjetskom ratu

Jasenovac, 27.-29. oktobra 1989

Na posvetu, ki se je odvijal v Spominskem centru Jasenovac, postavljenem na mestu nekdanjega taborišča, se je zbralo okoli 80 zgodovinarjev iz Jugoslavije, nekaj tujih gostov, med občinstvom in tudi med referenti pa so bili tudi bivši taboriščniki iz različnih taborišč. Kraj posveta je seveda simboličen, čeprav za odprto znanstveno diskusijo tudi ne najbolj primeren.